

Zentai László

A kápolna titka

Endre, a feleségével és néhány felfedezőkedvű munkatársával elsétált a képzeletbeli határvonalig. Addig a bizonyos hajdanában létezett ezeréves határkőig, amelynél hatalmas erődrendszert építettek ki a visszacsatolás évében. Talán itt lehetett vége a székelly világnak is, mert innen már csak a hallgatag, kéklő hegyeket lehetett bámulni, meg még tovább, egyre délre, a Kárpátok nyújtózkodó vonulatait. „Az ott már Románia!” – mutatták egymásnak néhányan. Endre nem mondta, hogy ahol állnak, az is, csak gondolta. Mentek az aszfaltúton, alig jártak autók. Egy helyi ismerősük idegenvezetőként kísérte őket, afféle jószolgálati büszkeséggel. Nem igazán ismerték egymást, mégis úgy diskuráltak, mintha már évtizedekkel korábban is erre hozta volna őket a jó sors, hogy találkozhassanak ezzel a Csíki-havasok között megbúvó faluban nevelkedett székelly emberrel. Tán az is lehet, hogy már a második nagy háború idején is erre hozta őket a balszerencse, és nézték az értelmetlen, ádáz öldöklést, a nagyok ostoba játékait, azokat a harcokat, amelyet azzal a Galíciából idevezényelt magyar hadosztállyal vívtak meg, amelyeknek esze ágában sem volt az oroszokkal háborúzni, meg éjjel-nappal dagonyázni a lövészárkok sártengerében.

– Talán éppen itt, ennek az útnak a végében lehetett az a lövészárkok. Akkoriban úgy mondták a filmhír-

adókban, hogy Árpád-védvonal, amelyben az ifjú katonaelemek beleszaladtak abba a gyönyörű tavaszba... – nézett kíváncsian körbe Endre. – Az apám 1944-ben, az egyik reggel, amikor végre a nap is kimerészkedett az égbe – mutatott föl a mellette bandukoló idegenvezetőnek –, fejmagasságban kiemelkedett a védősáncból. Nézte a felkelő napot. Csend volt és állóháború... Jó apám abban az időben már nagyon szerelmes volt egy gyönyörű lányba a nyugati országrészben, a leghűségesebb városban, ahol egy papírkereskedésben tüsténkedett az a búzavirágszemű teremtes, akit Ottíliának kereszteltek a közeli Lajtaszentmiklóson. Nagyon beleromantikázott abba a környékbe világra! – emelte meg a hangját. – Annyira, hogy az orosz lesipuskás le is szedte. Szerencséje volt, mert csak súrolta a koponyáját a mesterlövész golyója. Nem hatolt a fejébe, mert akkor én most nem lennék itt István bátyám társaságában.

– Tudja, István! – szólt hirtelen a csíki emberhez Endre felesége. – Az én uram annyit tud mesélni az apjáról meg az édesanyjáról, hogy azt maga el sem tudja képzelni – mondta nevetve. – Pedig most ezt a tündérváros vidéket kellene a maga csodájában magához ölelnie.

– Azt teszem, kicsikém, de az apám gyerekkoromban többször is mesélt nekünk erről a helyről, a háború rettenetesen szomorú eseményeiről, a

borzalmakról, a szenvedésekről, arról a kis kápolnáról, ahova istentiszteletra jártak reggelente, s persze a napkeltékről is... – nevetett a feleségére.

A csíki ember hagyta beszélni Endrét, mert tudta, nagyon fontos az ember életében, hogy mindent ki tudjon magából eresztetni. Mindent, aminek odakinn van a helye. Nem jó, ha a Jóisten földi teremtménye csak úgy „bétemetkezi magába” azt, ami egyébként kikíváncozna. Merthogy ez a világ már nagyon uniformizált, amelyben a kitárlkozást butaságnak, egyszerűbben hatökörségnek nevezik. Ostobaságnak, ami védtelenné tesz, ami stigmaként jelölődik a homlokunkra, ha már gyékényen áruljuk az életünket. Ilyesmit gondolt István, aki nagyon megszerette az utóbbi évtizedekben idejáró fővárosi házaspárt. Lassan negyedszázada, hogy egyre sűrűbben jöttek Endréék. Irma családjában többen is innen kerültek át Magyarországra, de nagyon szét-szóródtak a világban, mert a második világháború és a forradalom után négy unokatestvére is Európa más-más országában telepedett meg végleg. Ő nem tudta volna elhagyni a hazáját, mert már itt született, de a gyökerei persze egyre gyakrabban visszahúzták Erdélyországba. Talán ez ösztönözhetette őket, hogy minden esztendőben, ha nem is mindig a csíksomlyói búcsú időpontjában, egy hetet eltöltsenek Erdélyben.

Farkaslaka volt az egyik bázis, ahol István unokahúga szállásolta be őket, s ha éppen nem úgy jött ki a lépés, akkor Sepsiszentgyörgyről indultak körbejárni ezt a gyönyörűségeket. Endre jobban szerette Farkaslakát, mert ott nagyobb volt a csönd, jobban érezte az erdő mélyhangú suhogását,

az emberszavak is tagoltabbak és szívet melengetőbbek voltak, no meg Helga, a ropogósarcú, mindig fejkötőben szaladgáló unokahúg is vonzotta. Nemcsak zamatos beszéde, nemcsak a ruházata, nemcsak a kedvessége – amely olyan természetes volt, mint a frissen lecsapódó harmat –, hanem a saját főzésű áfonyapálinkája egyszerűen elbűvölte Endrét. Helga kevés beszédű, halk szavú teremtménye volt ennek a külső Küküllőt ölelő vidéknek. Minden esztendőben kisétáltak a templomkertbe ahhoz a fához, amelynek tövében Tamási Áron alussza örök álmát. Leterítettek egy pokrócot, rátelepedtek és nézték a gyönyörűségeket. Beszédes volt minden ház, minden istálló, a porták rendezett világa. A kakaskukorékolás olyan éles hívóhanggal verődött vissza a hegyoldalból, hogy a falu jércéi azonnal sorba állították magukat. Helga mindig kivitte magával a pálinkás butykost, három kerek formájú poharat és egy fémborítású szelencében áfonyaszemeket, amelyek ettől a nemes párlattól egyszer már megráncosodtak, és belőlük egy-egy szemet a poharak aljába dobott. Megúszhatta őket, hogy újra részek legyenek. Így nyújtotta a poharakat a vendégeinek, s már koccintott is velük:

– No, az egészség vigyázza kendteket, Endre! Aztán ha hazatérnek, ott is tartsa meg magukat!

– Úgy legyen az veled is, Helga! – válaszolta Irma. A kezében élesen csilingelt, bongott az üveg pohár.

Endre csak nézte a két nőt, és gondolataiban újra visszatért az Árpádvonalhoz. Ahhoz a helyhez, ahol az apja először sebesült meg, mert a fejtámadásnak akkortájt nem sikerülhetett mindegyik lövése. Az motosz-

kált a fejében: vajon miért vitték olyan messzire a sebesülteket, miért kellett Máramaroszigetre szállítani az édesapját? A Jóisten biztosan ezt akarta és így rendezte, mert a kórház alig hatvan kilométerre volt a szülővárosától. Hamar tudomást szerzett róla a család, mert az egyik városbéli katonatársát – akinek tányérakna roncsolta szét az alsó lábszárait – hazaküldték és végleg leszerelték. A sebesült számára befejeződött ez az értelmetlen háború. Tőle értesültek az otthoniak. Imre, a legidősebb bátyja, aki élelmezésvezető volt a Tisza-parti kisvárosban, egy katonai tehergépkocsival rögvest oda-száguldott a máramarosi kórházhoz. Többször megjárta ezt az utat, és jóféle füstölt sonkát, a februári disznóölésből megmaradt préréssajtot és tokaszalon-nát hozott az öccsének meg a szobatársainak, hogy erősödjenek azok a katonáemberek. Bár tiltották a tábori kórházban, de egy kisebb demizsonban szilvapálinkát is vitt a sebesülteknek.

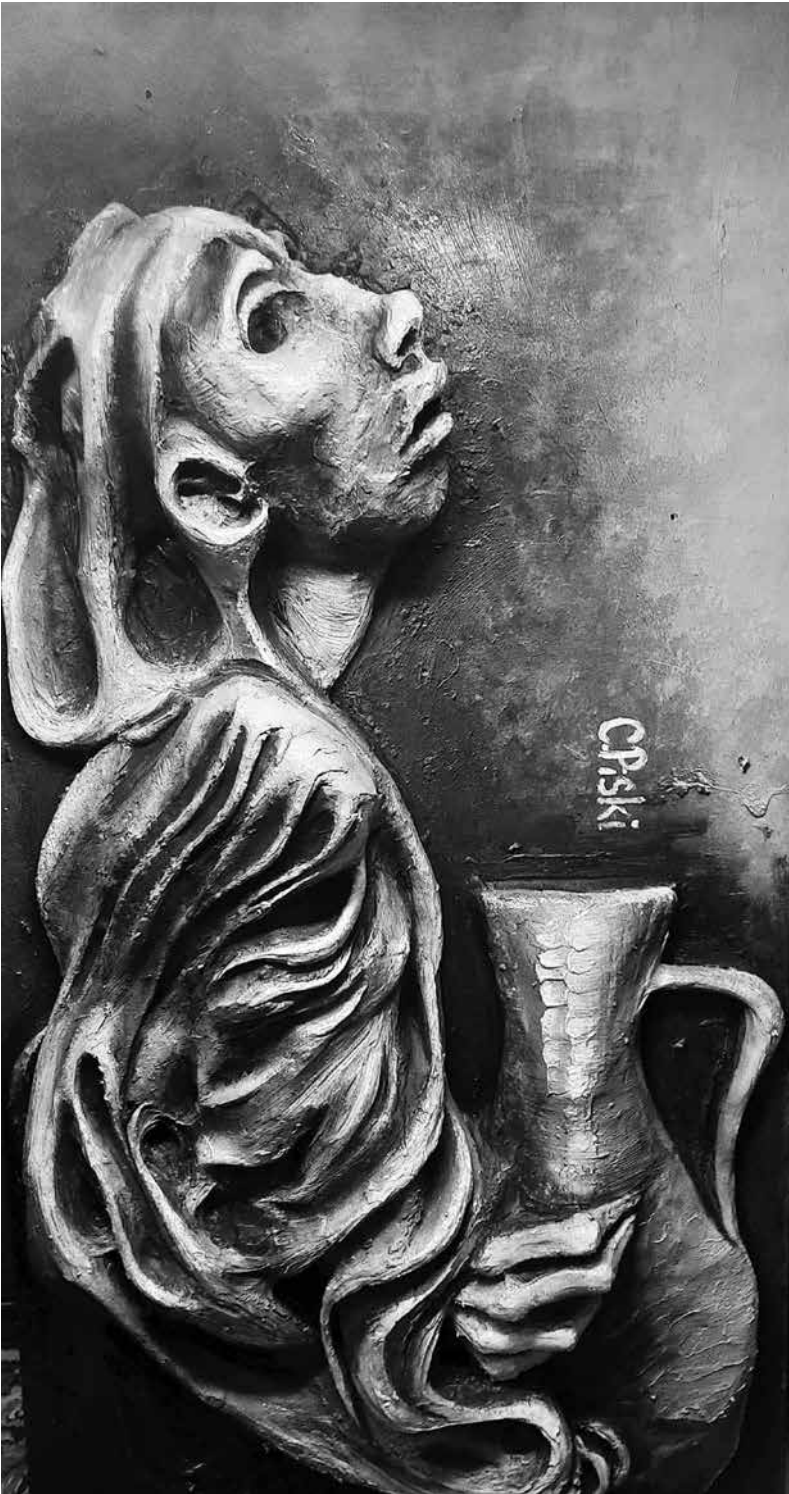
Néhány hét múlva, amikor felépült, szabadságos eltávozást adott apjának az ezredparancsnok. Endrének többször mesélte, hogy egy egész csapat fogadta a szülői háznál. Hósként üdvözölték, az édes szülein kívül a szomszédok is általjöttek köszönteni. Persze nagyobb részt a hadi helyzet érdekelte őket, mert nagyon féltek a muszkáktól. Ahogy közeledett a front, egyre több rémtörténet keringett arról, hogy azok a barbár katonák minden asszonyt meghágnak, s a munkaképeskorú embereket „málenkij robotra” viszik a messzi Szibériába. Különösen azok voltak nagy hanggal, akik az első háborúban orosz hadifogságba kerültek, s megjárták a szibériai fogolytáborokat. Imre bátyja vitte vissza az apját a frontvonal mögötti

településre, mert tovább nem engedték. Onnan a hadtáposokkal érkezett vissza az alakulatához...

– Endre! Maga nagyon elkalandozott az emlékeiben! – kiáltotta nevetve Helga. – Csak nem a pálinkámmal van baja? – kérdezte majdnem számonkérően, merthogy ő bizony nagyon elsajátította a pálinkafőzés fortélyait. Nagybátyjától, Istvántól kapta azt a vörösréz lepárlóberendezést, amelyben soha sem kozmáltatta oda az áfonyacefrét. Meg különben is! Az nem is székely ember, aki nem tud pálinkát főzni. Aki elbaltazza, az vessen magára! Annak az esze meg a szíve sincs a helyén, mert abba a pálinkába Erdélyországot kell bézamosítani!

– Dehogy, Helga! Remek a pálinkája! – mentegetőzött Endre. – Tudja, folyton azért viszem magamat az emlékek ciradás kacskaringóiba, mert bizonyosságot akarok szerezni azokról a helyekről, azokról a tárgyokról, épületekről, elárvult magyar katonatemetőkről, amelyekről az apám mesélt – magyarázta. Köhintett egyet, majd így folytatta: – Gyerekkoromban tátott szájjal hallgattuk szegényt, de el sem tudtuk képzelni, hogy léteznek azok a helyek, azok a kék párában úszó hegycsúcsok, a nagy hasadékok, melyeket a Jóisten vágatott csak azért, hogy könnyebben átvonulhassanak Csaba királyfi katonái – nevette el magát és egyúttal helyeselt a saját felfedezésének.

Szünetet tartott, mert úgy gondolta, hogy így jó, hogy így helyes és így tudja magával ragadni a társaságát. Hirtelen, minden átmenet nélkül magához ölelte mindkét asszonyt. A felesége értette a dolgot. Helga meg úgy gondolta, hogy akkor neki is igazodnia kell ehhez a nagy kebelbarátsághoz. Ha a magyar-

A Jákób-kútnál

országi barátja így akarja, akkor azt neki tiszteletben kell tartania. Elvégre a vendégek mindennél fontosabbak. Errefelé értük és velük forog a világ. Meg azért, hogy segítsen marasztalni őket, de azt úgy tegye, hogy mindnyájan elégedettek legyenek vele. Az ölelés dolgát pedig a lelkében hamarjában elboronálta. Ismerte már Endrét, bizonyos dolgokban talán jobban is, mint a felesége. Megérezte, hogy ez a férfi mélységesen tiszteli az ő tündérházáját, és nemcsak látni szeretné ezt a vidéket, hanem meg is szeretné ismerni. Meg akarja eleveníteni apja hajdanvolt történeteit a maguk tényleges helyszínén, a maguk tényleges valóságában. Visszapörgetni az időt, hogy benne élhessen, hogy megérinthesse az apja fiatalságát, ami a küzdelmében is benne él tovább. Mesélte Helgának az egyik este, hogy már évekkorábban eljutottak a történelmi határra, de csak tavaly fedezte fel azt a kápolna melletti gazzal benőtt, apró temetőt, amelyben az első háborúban elesett magyar katonák kőtábláiról megpróbálta valaki módszeresen kivésni a neveket, de mivel nem sikerült, ezért megfordította a sírköveket és román katonaneveket vésett rájuk.

– Micsoda aljasság! Micsoda elvetemült gonoszság kell ahhoz, hogy azoknak az embereknek a neveit, csak azért, mert magyarként haltak meg, eltüntesse! – háborgott indulatosan. – Mondja, kedves Helga! Mennyit árthatnak még annak a másik nemzetnek ezek a száz esztendeje elesett emberek?

– Csodálkozok, barátom? – kérdezett vissza Helga. – A gyulafehérvári székesegyházban már a törökök is elakarták tüntetni a Hunyadiak szarkofágjáról az arcokat meg a feliratokat.

Azok vallási megfontolásból, emezek meg rossz lelkiismeretből tették. Az eredmény ugyanaz, csak néhány száz év szaladt el közöttük.

Mindketten elfogadták a másik érvelését. Igaz, Endre egy kicsit egykedvű beletörődésnek érezte Helga választát, de túllépett rajta. Talán az vigasztalhatta, hogy az arra járó magyarok ezekre a sírkövekre nemzetiszínű szalagot kötöttek. Amolyan kokárdafélét, amely az emlékezetet erősebbé formálta a féktelen gonoszkodásnál, az élők gőgös gyarlóságánál.

Majdnem mindig annyira belemelegedtek a késő délutáni beszélgetésbe, hogy gyakran már a hegyoldalban rájuk telepedett az este. A hold világított a ruhájukra, ahogy ereszkedtek lefelé a meredek ösvényen a faluba. Amikor hazaértek, Helga rögtön begyújtott és vizet forralt a tűzhelyen. Egy kanálnyi sót öntött rá, majd megvárta, hogy buzogjon. Közben Irmának magyarázni kezdte a puliszkakészítés fogásait:

– Ha már nagyon forr a víz, akkor kicsit csendesítem, és a tetejét vékonyan megszórom egy maréknyi kukoricaliszttel. Pillanatok alatt hárttyika képződik rajta, amelyre aztán egyenesen rászórom a többi lisztet, amely megmaradt a kimért mennyiségből. A hárttyika azért kell, hogy fenntartsa a víz felszínén a kövérre dagadó puliszkát – mondta szemléletesen.

Közben Endre akkorákat nyelt, hogy megemelkedett a gigája.

– Mennyi ideig kell főzni? – kíváncsiskodott a vendég asszony, aki életében még soha nem főzött ilyen ételt.

– Hús percnél csak akkor főzöm tovább, ha nagyobb buckát akarok csinálni. Közben állandóan locsolgatom a saját levével, sőt meg is szoktam for-

dítani, hogy mindkét fele megfőjön rendesen – nevetett Irmára. – Nem olyan ördögös. Ha megfőtt, leöntöm a levét, a puliszkát darabolom és annyi levet öntök rá, amennyit fel tud szívni. Juhtúró nálam mindig van a háznál. Így fél óra alatt kész a meleg vacsora – magyarázta.

A kirakott fatányérokban hamar eltűnt az adag, nem kérte magát az étel, de ők sem amazt. A hasukban dagasztották tovább a juhtúrós kukoricapuliszkát.

A hold erős fényvel világított be a hálószobába. A csillogó holdsugarak a keresztgerendákon táncoltak, majd egy meredek kunkorral rábuktak a vizeskancsóra, amelyről azonnal visszaverődtek a frissen meszelt hófehér falra. Villózódtak, mintha a mosolygás fodrait eregetnék. Irma nagyon elfáradt, mert azonnal elaludt. Endre csak feküdt az ágyon és nézte a visszaverődő sugarak egymást kergető játékát. Próbálta összerakni, emléke szedni aznapi élményeit. Eszébe jutott megint az a határ menti út, amely mellett három, teljesen egyforma kétszintes ház állt. Jellegzetes, sátozott, cölöpfából ácsolt építmények, melyeket a kocsik ablakából többször megfigyelt. Gyönyörű, faragott homlokzatukat vette először észre. Olyan érzése volt, mintha már látta volna ezeket az épületeket. Nem képeslapokról rémlett, nem Istvántól, az idegenvezetőjétől hallott ezekről a kaszárnyaszerű házakról, hirtelen hatalmába kerítette a felismerés: ezek lehettek azok a laktanyaházak, ahol a frontvonal idején elszállásolták a hadtest tisztjeit és tiszthelyetteseit. Az apja mesélt róluk először, mert reggelente innen, ezekből a házakból indultak misére a kápolnába. Mára

lakatlan, pókhálós arcú remeteként őrizték azt a képzeletbeli határt. Talán elfelejtették a feladatukat, és eltemették a hajdani katonák mély sóhajtásait. Gondos kezű utódaik bedeszkázták a földszinti ablakokat. Körülöttük zölden virított a térdmagasságú gaz. Látszott, hogy nagyon magukra hagyták ezeket az épületeket, elárvultan, gazda nélkül várják az elmúlást. Az első ház mögötti kerek kút minden oldalát teljesen benőtte a moha, a kávját is körbeölelte a felkúszó vadpáfrány...

„Miért nem mentünk be a kis kápolnába?” – gondolta. „Az utóbbi években, ahányszor arra jártunk, mindig betértünk” – tűnődött tovább. Nem írta feledékenységük rovására, mert hogy ahhoz még túl fiatalok voltak. Mégis bosszantotta, hiszen visszafelé jövet megállhattak volna az út melletti épületnél. Emlékezett, hogy évekkorábban, a miséző oltárral szemben – félkörívben – fából ácsolt karzaton haladtak el Krisztus stációinak gyönyörűen megfaragott domborművei előtt. Árpád-kori freskókon az apostolok arcmásai néztek velük szembe a csupasz oldalfalokról. Nemrég szabadították ki őket a restaurátorok. Majdnem ötszáz évig rejtőzködtek a festékrétegek alatt. „No, majd a hétvégén visszamegyünk” – nyugtatta magát. Már éjfél is elmúlt, amikor elaludt. Még tompán hallotta azt a vad kutyacsaholást, amit a szemközti hegyoldal valamelyik háza felől kergetett errefelé az éjszakai szél.

Napokkal később Helga hívta a nagybátyját, hogy a vendégek megint visszavágnak arra a történelmi hátszélre. István annyit üzent, hogy jöjjenek csak a hétvégén, majd addig kimászik abból a nyári náthalázból, ami úgy ágyba döntötte, hogy a szom-

szédokat kellett segítségül hívni. Nem ő nyomta az ágyat, hanem az nyomta őt! Amikor végre elengedték egymást, István nevetve rugdosta meg az ágy lábát, és huncutul odamondott neki:

- No, azért! Különbön pedig rúgjon meg a ló!

Válasz nem érkezett, de amikor visszaült az ágy szélére, hogy megigazítsa a hatalmas tollpárnákat, nagyot reccsent. Talán így akarta tudomására hozni, hogy a dédöregapja nem azért csinálta ezt az ágyat, hogy bárki rugdalni merje.

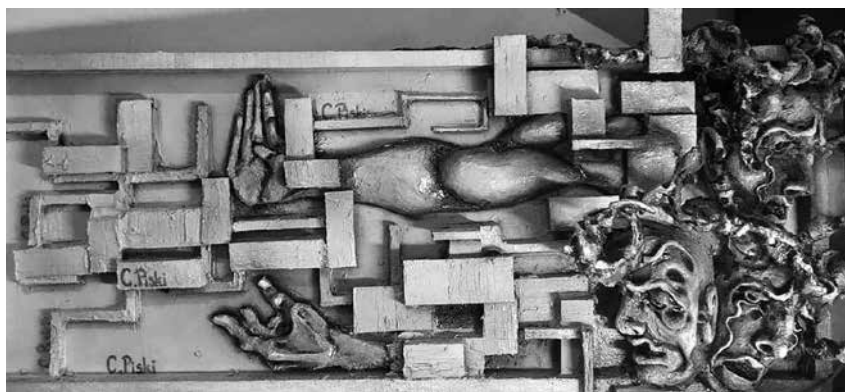
Vasárnap korán elindultak, mert meg akarták tekinteni a rézágyúöntő Gábor Áron szülőházát, ha már Kézdivásárhelyen vezet át az útjuk. Megálltak ebédelni, majd amikor a déli harangszó után egyet kondult a kápolna apró harangja, ott álltak a feljárati lépcsőnél. István pár percet késett, de megmagyarázta. A szomszédja végre visszahozta a gyaluját, s erre kellett inniuk egy-egy kupicányi áldomást. A nehéz, kovácsoltvas keretes tölgyfaajtón keresztül együtt léptek a szentélybe. Odafönn, a karzat keskeny ablakrésein beszűrődött annyi fény, amennyi bevilágította az oltárt, meg a hívek padsorait. A legélesebb fény a mészkőből faragott, puritán szó-

székre vetődött. Rajtuk kívül senki sem tartózkodott ott. A régi ácsmesterek kezét dicsérte, hogy súlyuktól és lépéseiktől sem nyikorgott a karzat, inkább tompán elnyelte a cipőik kopogását. A második padsor szélén ültek le.

Endre az imára kulcsolt tenyereire támasztotta az állát. Megint, újra ugyanaz a különös érzés fogta el, amit a kaszárnyaházak előtt érzett. Folyton az motoszkált a fejében, hogy ő már járt itt, valamikor régen. Itt, ebben a kápolnában, itt ült, ebben a padsorban. Irma csúszott legbelülre, mellette az idegenvezetőjük, István ült, Endre pedig a padbelépő szélső ülőhelyén foglalt helyet. Mindhárman imádkoztak. Felesége hirtelen áthajolt István mögött és a férjének félig hangosan súgta:

- Bandi! Nézzed csak! Ide, a padra égette valaki az édesanyád nevét – folytatta egyre hangosabban. – A keltezés is itt van még alatta: 1944. március 18.

Endre gyorsan megkerülte a padsort, mert a másik oldaláról akart a felesége mellé beülni. Nézte a majdnem hét évtizeddel korábbi feljegyzést. Az apjáé volt, aki kétezer kilométerrel odébb, már húsz éve együtt nyugszik Ottíliaival. Néhány percig egyedül hagyták a kápolnában. Hangtalanul sírt...

Útvesztő

Az angyal

Kisded Jézus